

ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΟΝΑΙΟΣ

ΠΜΣ: ΔΙΕΘΝΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΤΥΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:
ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ/ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ
ΤΥΠΟΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ: ΚΥΡΙΩΣ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ (ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ)

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει το ζήτημα του περιβάλλοντος, της καταστροφής του και της ανάγκης προστασίας του, υπό το πρίσμα της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας (ΔΠΟ)

Ερευνητικό ερώτημα: Ποια η αντιμετώπιση του περιβάλλοντος από τους κλάδους που μελετά η Διεθνής Πολιτική Οικονομία και ποια βήματα έχουν γίνει στην προσπάθεια προστασίας του;

Πιο συγκεκριμένα, τα ζητήματα αυτά θα εξεταστούν με βάση τρεις υποθέσεις εργασίας

1^η υπόθεση: Η διεθνής παραγωγή αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα καταστροφής του περιβάλλοντος

2^η υπόθεση: το διεθνές εμπόριο αποτελεί εξίσου σημαντικό παράγοντα με περιβαλλοντικό αποτύπωμα ετησίως

3^η υπόθεση: οι προσπάθειες προστασίας του περιβάλλοντος, είτε όταν γίνονται σε θεσμικό επίπεδο από τους διεθνείς οργανισμούς είτε όταν γίνονται σε υποεθνικό επίπεδο π.χ. από ακτιβιστές, αφορούν την ρύθμιση της συμπεριφοράς απέναντι στο περιβάλλον και όχι ουσιαστικά μέτρα αντιμετώπισης

ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΩΣ ΛΟΓΟΣ ΑΝΗΣΥΧΙΑΣ

Rachel Carson – Silent Spring (1962)

Δεκαετία του '70 αρχίζει να συζητείται το ζήτημα της κλιματικής αλλαγής ως αποτέλεσμα της ανθρώπινης βιομηχανικής δραστηριότητας

Το 1972 ο Ο.Η.Ε. ιδρύει το Πρόγραμμα των Η.Ε. για το Περιβάλλον (UNEP)

Μέσα στην υπόλοιπη δεκαετία σχηματίζεται το παρακλάδι του διεθνούς δικαίου για το περιβάλλον

Συμβάσεις πρώτης γενιάς: αντιμετώπιση συγκεκριμένων ρύπων ή πρακτικών, προστασία σε συγκεκριμένες περιοχές (πχ. Μεσόγειος, Περσικός Κόλπος κ.ά.)

Δεκαετία '90: Πρωτόκολλα Κιότο – θεσμική προσπάθεια για φορολόγηση των ρύπων και για στροφή σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΩΣ ΛΟΓΟΣ ΑΝΗΣΥΧΙΑΣ

Το 1992 γίνεται η Συνδιάσκεψη για την Ανάπτυξη και το Περιβάλλον στο Ρίο

Συμβάσεις δεύτερης γενιάς: αφορούν περισσότερο την διαμόρφωση συμπεριφοράς απέναντι στο περιβάλλον, τόσο από τους πολίτες όσο και από τα κράτη και τις επιχειρήσεις

Το 2001 συζητείται το περιβάλλον στο πλαίσιο διαπραγματεύσεων του ΠΟΕ στη Doha

Το 2002 αποτελεί θέμα συζήτησης τόσο στο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ στην Νέα Υόρκη όσο και στην Παγκόσμια Σύνοδο Κορυφής για την Βιώσιμη Ανάπτυξη στο Γιοχάνεσμπουργκ

Στα τρία παραπάνω συνέδρια έγινε σαφής σύνδεση της φτώχειας με τους φυσικούς πόρους

Το 2012 γίνεται η Συνδιάσκεψη «Ρίο + 20» επίσης για την βιώσιμη ανάπτυξη

Το 2015 αποφασίζεται η Συνθήκη του Παρισίου (υπογράφεται 05-10-2016 και τέθηκε σε εφαρμογή 04-12-2016) όπου οι ηγέτες 190 σχεδόν κρατών δεσμεύτηκαν να κρατήσουν την αύξηση της θερμοκρασίας μέσα στον 21^ο αιώνα κάτω από 2°C

ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Environmental decline: θεωρία που εστιάζει στους τρόπους με τους οποίους η παραγωγή ληλατεί το περιβάλλον

Οι περισσότερες από αυτές τις θεωρίες αναπτύσσονται μεταξύ 1970-1990, μιλούν για εταιρίες και πολυεθνικές που αδιαφορούν για το περιβαλλοντικό αποτύπωμα της δραστηριότητας τους

Stephen Bunker (1984-5): ασκεί κριτική στους Adam Smith, David Ricardo & Karl Marx, εστίασαν στην βιομηχανική παραγωγή. Δεν ανέλυσαν την παραγωγή (εξόρυξη & επεξεργασία) πρώτων υλών όπως του άνθρακα

Οι οικονομίες αυτές δεν είναι βιώσιμες, διότι οι φυσικοί πόροι σταδιακά θα εξαντληθούν και η περιοχή αυτή θα παρακμάσει, συν του ότι θα έχει καταστρέψει το περιβάλλον της (πχ. Πόλεις κοντά σε ορυχεία)

William Freudenburg (2005): σχετικά μικρός αριθμός εταιριών εξαγωγής και επεξεργασίας φυσικών πόρων στην Αμερική είναι υπεύθυνος για το μεγαλύτερο μέρος του περιβαλλοντικού αποτυπώματος της χώρας

ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ: ΦΤΩΧΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΠΛΟΥΣΙΕΣ ΣΕ ΠΟΡΟΥΣ

Middle East & North Africa (MENA): ακρογωνιαίος λίθος της παγκόσμιας ενεργειακής αρχιτεκτονικής

Οι χώρες αυτές είναι κυρίως εξαγωγικές, ωστόσο δεν μπορούν να ευημερήσουν, πόσο μάλλον στην σύγχρονη εποχή που κάνει έκκληση για απεξάρτηση από τον άνθρακα

Ο εξαγωγικός τους προσανατολισμός καθορίζει και την εργασία, η οποία σε συγκεκριμένα κράτη (Λιβύη, Κουβέιτ, Ιράκ, Ομάν και Σαουδική Αραβία) φτάνει και το 60% σε δημόσιες εταιρίες ενέργειας-εξαγωγής πετρελαίου

Richard M. Auty (1993): ανέπτυξε την θεωρία «Η κατάρα των πόρων» για να περιγράψει τους λόγους για τους οποίους χώρες με αφθονία φυσικών πόρων αποτυγχάνουν σαν οικονομίες

Οι λόγοι αυτοί περιληπτικά αφορούν στην ύπαρξη ασθενικών θεσμών, αστάθειας τιμών στα αγαθά και υψηλή αξία στους φυσικούς πόρους που υποβαθμίζει την αξία άλλων αγαθών

Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

Πολλά κράτη και κυρίως αυτά που αντιλαμβανόμαστε ως περιφέρεια έχουν θυσιάσει το περιβάλλον τους για να ενταχθούν στο παγκόσμιο εξαγωγικό παιχνίδι και διεθνή ανταγωνισμό

Από την άλλη, τα κράτη που εισάγουν πρώτες ύλες και κυρίως αυτές που σχετίζονται με την ενέργεια έχουν διατηρήσει το περιβάλλον τους καθώς δεν διαθέτουν τέτοιου τύπου παραγωγή

Ο Shapiro, S. J., καθηγητής οικονομικών του Γέιλ, στο άρθρο του Trade Costs, CO2 and the Environment (2016) γράφει ότι η βιβλιογραφία για το περιβάλλον εστιάζει κυρίως στην διεθνή παραγωγή και όχι τόσο στο εμπόριο

Η έρευνα που πραγματοποίησε δείχνει ότι τουλάχιστον ένα 5% των παγκόσμιων εκπομπών CO2 ετησίως προέρχεται από τις εμπορικές δραστηριότητες, όσο περίπου είναι και το ποσοστό των παγκόσμιων μεταφορών

Ωστόσο, τα κέρδη από το εμπόριο είναι πολύ μεγαλύτερα από ότι τα περιβαλλοντικά κόστη (μιλώντας αποκλειστικά με οικονομικούς όρους)

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Η προστασία του περιβάλλοντος είναι σημαντική από διάφορες απόψεις, για την προστασία των οικοσυστημάτων και της ζωής στον πλανήτη, για την διαφύλαξη του για τις επόμενες γενεές, για την διατήρηση των φυσικών πόρων που συνιστούν την επιβίωση των οργανισμών στον πλανήτη

Ωστόσο, οι αγορές παίζουν καθοριστικό ρόλο στην διατήρηση ή μη του περιβάλλοντος, καθώς οι οικονομικές ανάγκες ωθούν τους δρώντες πολύ συχνά στο να εκμεταλλευτούν και να αλλοτριώσουν το περιβάλλον για το κέρδος

Όπως ισχυρίζεται και ο Rogers, P. στο άρθρο του The triple paradigm crisis: economy, environment and security (2019) η παγκόσμια βιομηχανία ορυκτών καυσίμων τις δεκαετίες '80-'90 δεν αγνοούσε τα περιβαλλοντικά ζητήματα, αλλά προσπαθούσε ενεργά να διαφωνήσει με κάθε έναν που υποστήριζε ότι χρειαζόταν κάποια δράση αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών ζητημάτων

Ουσιαστικά η νεοφιλελεύθερη αγορά δεν θα μπορούσε να αντιμετωπίσει τις συνέπειες μίας απομάκρυνσης των ορυκτών καυσίμων τόσο ως πρώτη ύλη και καυσίμου όσο και ως εμπορικού αγαθού

Τα περιβαλλοντικά ζητήματα αποτελούν και μία πρόκληση για τα κράτη, καθώς είναι διακύβευμα για την ανθρωπότητα (που στρέφεται στην ηγεσία για να δοθεί λύση) και απαιτεί συνεργασία τόσο σε υποεθνικό όσο και σε διεθνικό επίπεδο

ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΘΕΣΜΙΚΑ

- Συμβάσεις πρώτης και δεύτερης γενιάς
- Προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης (συνδυάζει προστασία περιβάλλοντος με οικονομική δραστηριότητα)
- Πράσινες τεχνολογίες
- Φορολογικές και δασμολογικές πολιτικές
- Άμεση αντιμετώπιση των ρύπων
- Νομοθετικό πλαίσιο σε εθνικό επίπεδο

ΜΗ ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ

- ΜΚΟ: κυρίως ευαισθητοποίηση, αλλά και εθελοντικές δράσεις
- Ακτιβισμός: πιο έντονος πολιτικός χαρακτήρας, δεν μεταφράζεται πάντοτε σε αλλαγές στην πολιτική διαχείριση
- Περιβαλλοντική συνείδηση: κάθε άνθρωπος, κάθε επιχείρηση, κάθε κράτος οφείλει να έχει μία συγκεκριμένη αντιμετώπιση
- Social Media

ΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ ΣΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ;

Θεσμοί: η εξάρτηση της υλοποίησης των διεθνών ρυθμίσεων από τις κυβερνήσεις επιτείνει την αβεβαιότητα ως προς την αποτελεσματικότητα των μορφών διεθνούς συνεργασίας και ευνοεί την εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών

Κάποια κράτη και άλλοι διεθνείς δρώντες (π.χ. ΠΕΕ) εκδηλώνουν παραβατική συμπεριφορά λόγω του συνυπολογισμού συμμόρφωσης με τις περιβαλλοντικές πολιτικές με το κέρδος και την οικονομική ανάπτυξη που τους οδηγεί να λάβουν την απόφαση που μεγιστοποιεί την ωφέλεια τους

Άλλοι δεν συμμορφώνονται λόγω του ότι κάποιες συμβάσεις και δεσμεύσεις είναι σύνθετα διατυπωμένες (με οικονομικούς στόχους και ποσοστά) ή λόγω της ασθενούς οικονομίας τους

Τίθεται και το θέμα των αρχών, ή της ηθικής αντιμετώπισης του ζητήματος, όπου κάποια κράτη δίνουν περισσότερη βαρύτητα στην προστασία του περιβάλλοντος από ότι άλλα

Η μη τήρηση των δεσμεύσεων συνδέεται και με άλλα κοινωνικά προβλήματα όπως η φτώχεια, η υγεία ή ο υπερπληθυσμός

Τα κράτη έχουν «πετάξει το μπαλάκι» στις ιδιωτικές επιχειρήσεις, και κυρίως στους παρόχους ενέργειας, με το αίτημα τόσο μείωσης των ρύπων όσο και μετάβασης σε νέες τεχνολογίες (κόστος;)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η διεθνής παραγωγή δεν αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα καταστροφής του περιβάλλοντος, αλλά αποτελεί τον κύριο τομέα ανθρώπινης δραστηριότητας που προσπαθούν τα κράτη και οι διεθνείς οργανισμοί να ρυθμίσουν

Το διεθνές εμπόριο είναι όντως εξίσου σημαντικός παράγοντας με την διεθνή παραγωγή και τις μεταφορές όσον αφορά την καταστροφή του περιβάλλοντος. Η εμπορική δραστηριότητα, ωστόσο, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την οικονομία, όπως και η παραγωγή, και άρα τα μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος τηρούνται για όσο δεν δημιουργούν σημαντική οικονομική ζημία

Υπό το πρίσμα της ΔΠΟ, επομένως, το περιβάλλον αποτελεί το κύριο πρόβλημα για την διεθνή παραγωγή και το διεθνές εμπόριο, καθορίζει την εργασία σε σημαντικό βαθμό, επηρεάζει τις οικονομικές και φορολογικές πολιτικές των κρατών και τα τελευταία χρόνια επηρεάζει και την παγκόσμια οικονομία και πολιτική λόγω της κλιματικής μετανάστευσης

Όντως οι θεσμοί και οι μη θεσμικές δράσεις εστιάζουν περισσότερο στην ρύθμιση της συμπεριφοράς (του καταναλωτή, της εταιρίας και του κράτους) κι γι'αυτόν ακριβώς τον λόγο δεν τηρούνται πάντοτε οι δεσμεύσεις

Ενώ στον 21^ο αιώνα έχουν γίνει σημαντικά βήματα, τόσο ως προς την αναγνώριση του περιβάλλοντος ως διακύβευμα για την ανθρωπότητα όσο και για την προστασία του, χρειάζεται ακόμη σημαντική προσπάθεια, αποτελεσματικότερη εφαρμογή των δεσμεύσεων και αποτελεσματικότερη διεθνή συνεργασία

ΤΕΛΟΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ

